

Prostředky výchovy

Obsah prezentace – přehled

- Organizační formy edukace
- Metody edukace
- Motivace v edukačním procesu
- Hodnocení v edukačním procesu

Zdroje

MUELLEROVÁ, L.: Řízení učební činnosti. Ústí n/L, 2002.

PETTY, G. (2013). *Moderní vyučování. 6., rozš. a přeprac. vyd.* Přeložil Jiří FOLTÝN. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0367-4.

OBST, Otto. *Obecná didaktika. 2. vydání.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, 176 s. ISBN 978-80-244-5141-1.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování. 2., rozš. a aktualiz. vyd., [V nakl. Grada] vyd. 1.* Praha: Grada, 2007, 322 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1821-7.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: pro studium a praxi. Vyd. 1.* Praha: Grada, 2014, 239 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-4590-9.

Organizační formy a metody edukace – podrobnější obsah

Organizační formy

- Historický kontext
- Frontální organizační forma
- Skupinová organizační forma
- Individuální organizační forma
- Týmové vyučování
- Exkurze a praxe (autentické formy edukace)

Metody

- Pojem, historie
- Kategorizace vyučovacích metod
- Volba a funkce vyučovacích metod
- Vybrané metody a jejich aplikace ve výuce

Historický kontext

Podmíněnost vzniku novověkých organizačních forem:

- Rozvojem věd
- Společenskou praxí a nároky na vzdělanost lidí
- Úrovní znalostí o lidském poznání, učení, osobnosti (psychologie a další vědy o člověku)
- Nejprve šlo o řízené vyučování: frontální, o jednotném obsahu a rozsahu učiva pro žáky stejné vzdělanostní úrovně a stejného věku za stejnou vyučovací jednotku (hodinu)
- Současnost: klade důraz na klíčové kompetence, kooperaci a týmovou práci a na individualizované učení dle schopností edukanta

Řízení učební činnosti edukantů

- ▶ Výběr organizační formy závisí:
 - ▶ Na vymezeném čase pro edukaci
 - ▶ Na vyučovaném předmětu / na edukačním zaměření
 - ▶ Na prostoru, kde probíhá edukace
 - ▶ Na fázi hodiny nebo jiné edukační jednotky (blok, týdenní plán apod.)

Viz.např. Muellerová, L.: Řízení učební činnosti. Ústí n/L, 2002.

Frontální organizační forma

- ▶ Hromadné (nadužívané)
- ▶ Výhodou je rychlost předání informací
- ▶ Nevýhodou je nízká efektivita z hlediska učení
- ▶ Vhodnost či nevhodnost této formy vzhledem k **typu vyučovaného předmětu**
- ▶ Vhodnost či nevhodnost této formy vzhledem k **fázi vyučovací hodiny**

Skupinová organizační forma

- ▶ Základ kooperativního učení
- ▶ Základ týmového učení
- ▶ (dyadické – párové vyučování)
- ▶ Výhodou je možnost komunikovat a sdílet myšlenky – přispívá k lepšímu porozumění učenému obsahu
- ▶ Nevýhodou je někdy tzv. sociální zahálení, kdy se některý jedinec za skupinu „schová“

Kooperativní učení

- Princip **spolupráce**
- Princip **solidarity**
- Princip **pozitivní vzájemné závislosti**
(všichni jsou na jedné lodi) – ve sportovní oblasti velmi důležitý typ učení

- **Posilování osobních kompetencí jednotlivců:**
 - odpovědnost k sobě i druhým
 - dovednost diskutovat a klást otázky
 - vzájemná pomoc a asistence
 - prosadit svůj názor nebo ustoupit
 - předávání vědomostí ve skupině

Individuální organizační forma

- ▶ Edukant se po většinu svého učení řídí sám
- ▶ Edukátor připraví podmínky, prostředky, plán učení a zajistí správný postup v učení; toto může i jedinec sám (autodidakce)
- ▶ Konzultační činnost edukátora
- ▶ Edukátor kontroluje průběh a výsledky učení edukantů (patrné ve VŠ studiu)
- ▶ Výhodou je **individuální tempo** = nižší míra stresu při vyučování a **individuální učební plán** = umožňuje jedinci dosahovat svých maxim v učení

Autodidakce (sebevzdělávání)

- ▶ Řízení vlastního procesu učení jedincem
- ▶ Jedinec využívá svých předchozích zkušeností s učením a používá didaktické principy a zásady ve vlastním učení
- ▶ Jedinec je vnitřně motivován a sám si určuje vzdělávací obsahy nebo se sám učí obsahům potřebným pro svou praxi
- ▶ Učící se jedinec vyhledává zpětnou vazbu svého učení – hodnocení, supervizi (může si ji poskytovat i sám formou předem nastavených cílů, kritérií jejich splnění a porovnáním cíle a výsledku)

Problémové vyučování

- ▶ Založeno na řešení problémových úloh
- ▶ Trik: okamžité zaujetí = motivace
- ▶ Problém vychází z životní situace, není redukován = edukanti se stávají badateli
- ▶ Teoretické a praktické úkoly
- ▶ Typicky: edukant nedisponuje veškerými informacemi k řešení problému a již jejich získání prověří jeho schopnosti
- ▶ Opakem řešení problémovým způsobem (aha efekt) je aplikace algoritmu pro řešení úlohy (často nudné, demotivující, inhibuje učení a nerozvíjí myšlení)

Problémové edukativní činnosti ve sportu

Při řešení problému či při usilování o efektivitu učebního procesu:

- ▶ Edukant sám **nalezne a pojmenuje** chybné prvky ve výkonu jiného sportovce (video, pozorování v akci)
- ▶ Vynalezení **nové techniky tréninku** spolu s edukantem
- ▶ Společné nalezení prvků tréninku, které je potřeba upravit nebo změnit
- ▶ Edukanti sami naleznou **klíčové aktivity** ke zlepšení svého výkonu (v oblasti techniky, fyzické kondice, choreografie apod.)
- ▶ Edukant objeví sám **souvislosti** mezi například výživou a výkonem apod.

Problémové edukativní činnosti ve sportu

Při řešení problému či při usilování o efektivitu učebního procesu:

- ▶ Edukant **najde prvky** ve svém tréninku, které mu zamezují zlepšit výkon (analýza)
- ▶ Edukant **sám najde správné řešení** z nabízených možností a pojmenuje ho; pokud mu porozumí, je naděje, že se s ním ztotožní (hodnotící fáze učení)
- ▶ Edukanti **jako skupina sami popíší problém a navrhnou možná řešení** (kreativní fáze učení); společně s trenérem pak řešení testují

Problémové vyučování (Aktivita studentů) - Pojmenujte fáze problémového učení

- 1) Zjištění problému, setkání s problémem (naražení na problém, který žák prozatím nedokáže vyřešit)
- 2) Orientace v problému (jeho analýza, zjištění faktů a vztahů mezi nimi, případně dalších souvislostí)
- 3) Hledání jádra problému (co je třeba řešit, v čem problém nebo obtíž spočívá)
- 4) Stanovení hypotéz (hledání vhodných postupů a cest vedoucích k řešení problému)
- 5) Ověřování hypotéz a experimentování (Vedou předpokládané cesty skutečně k cíli? Nebudu muset hledat jiné cesty?)
- 6) Vyslovení závěru (vyřešení problému, problém je neřešitelný, shrnutí předchozích kroků atd.)

Výhody a nevýhody problémového vyučování

Výhody

- Edukanti se učí dovednostem, nikoli pouze znalostem
- Rozvíjí kritické myšlení
- Rozvíjí kooperaci, odpovědnost za splnění úkolu, schopnost dodržovat harmonogram atd.

Nevýhody

- Velká časová náročnost přípravy
- Nerovnoměrná schopnost edukantů problémy vyřešit
- Motivovat nad rámec běžné edukace / tréninku

Vyučovací metoda

- ▶ Methodos = cesta k něčemu, postup k určitému cíli (řecký původ slova)
- ▶ Vhodná vyučovací metoda = efektivní dosahování výukových cílů
- ▶ Vhodnou metodu volíme na základě vytčených cílů a obsahů vzdělávání při zvažování edukačních podmínek
- ▶ „Dobrý učitel“ disponuje teoretickými znalostmi i praktickými dovednostmi o širokém spektru vyučovacích metod a jejich aplikaci v edukaci

Co ovlivňuje volbu metody?

- ▶ Druh a stupeň vzdělávací organizace
- ▶ Zákonitosti edukačního procesu a didaktické zásady
- ▶ Charakter edukačního zaměření
- ▶ Organizační forma edukace
- ▶ Zasazení dané metody do celého systému ostatních vyučovacích metod a celé edukace
- ▶ Učební možnosti edukantů a jejich osobnostní předpoklady
- ▶ Psychologické charakteristiky edukantů a skupiny
- ▶ Zvláštnosti vnějších podmínek vyučování
- ▶ Osobnost učitele

Členění metod edukace

Klasifikace metod

- ▶ dle aktivity a samostatnosti edukanta
- ▶ dle myšlenkových operací
- ▶ dle funkce ve vyučovacím procesu
- ▶ teoretická nebo praktická rovina?

Členění metod – klasické rozdělení

- ▶ **Slovní metody** – přednáška, výklad, vysvětlování, instruktáž, dialogické metody (rozhovor, diskuze, dramatizace), písemné práce, práce s texty (knihy, učebnice, tisk)
- ▶ **Názorně-demonstrační metody** – (pozorování předmětů a jevů, předvádění obrazů, pokusů, činností,...), projekce statická a dynamická
- ▶ **Praktické metody** – nácvik pohybových a praktických dovedností, edukantovy pokusy a laboratorní činnosti, grafické a výtvarné práce, pracovní činnosti

Členění metod – dle aktivity a samostatnosti edukanta

- ▶ Metody informativně receptivní
- ▶ Metody stimulačně receptivní – reproduktivní
- ▶ Problémový výklad – mezní kategorie
- ▶ Metody heuristické – produktivní
- ▶ Metody badatelské – produktivní (problémové vyučování)

Členění metod – dle myšlenkových operací

- ▶ Srovnávací postupy
- ▶ Induktivní postupy
- ▶ Deduktivní postupy
- ▶ Analytické postupy
- ▶ Syntetické postupy

Členění metod – dle funkce v edukačním procesu

- ▶ Motivační
- ▶ Expoziční (vytváří nové vědomosti a dovednosti, vede k jejich osvojování)
- ▶ Fixační (upevňování vědomostí a opakování učiva)
- ▶ Diagnostické a hodnotící
- ▶ Aplikační

Členění metod – teoretická nebo praktická rovina?

- ▶ **Teoretické metody** (přednáška, přednáška ex katedra s doslovným čtením textu, přednáška s diskuzí, cvičení a seminář)
- ▶ **Teoreticko-praktické** (diskusní metody, problémové metody, programovaná výuka, diagnostické a klasifikační metody, projektové metody)
- ▶ **Praktické metody** (instruktáž, coaching-mentoring, counselling), asistování, rotace práce, exkurze, létající tým

Motivace v edukačním procesu

Osobnostní rovina

- ▶ **Očekávání:** Jsem schopen to dokázat?
- ▶ **Hodnota:** Proč tuto činnost mám dělat? Jaký to má smysl?
- ▶ **Postoj:** Jaký vztah mám k této činnosti?

Kontextuální rovina

- ▶ **Úloha druhých** (rodiče, edukátoři, spolužáci, skupina) při formování self-konceptu
- ▶ **Přijetí cíle** – cíl bude přijímán lépe, jsou-li edukátor a prostředí a také prostředky vhodné
- ▶ **Změna postoje** a emocionality díky přisouzení významu dané činnosti

Motivace v edukačním procesu

Důležité aspekty při motivování druhých:

- ▶ Dát druhému pozornost (základní lidská potřeba)
- ▶ Dokázat, aby edukant zažil úspěch (vliv také na prožívání, dokonce až na úroveň hormonální a tělesné)
- ▶ Vhodnou formou plánování edukačních činností zvyšovat zájem a nadšení u edukantů
- ▶ Ukázat smysl činnosti / edukačního cíle
- ▶ Dokázat, aby se díky všem předchozím bodům edukant s cílem ztotožnil
- ▶ Předat edukantovi zodpovědnost za své cíle, možno jej postavit do role edukátora

Hodnocení v edukačním procesu

Druhy a funkce hodnocení

- ▶ Normativní hodnocení
- ▶ Formativní hodnocení
- ▶ Sumativní hodnocení
- ▶ Kriteriaální hodnocení